

Lidové milice – nelegální armáda KSČ

JIŘÍ BAŠTA

V Československu podobně jako i v dalších komunistických státech existovala v letech 1948 až 1989 početná ozbrojená složka podřízená vedení vládnoucí komunistické strany. Jednalo se o tzv. Lidové milice, které byly produktem totalitního systému KSČ. Postupně se z těchto původně dělnických jednotek vyvinuly dobře organizované a vyzbrojené síly s širokým polem působnosti, které měly plnit úkoly v systému ochrany a obrany komunistického režimu od potlačování občanských nepokojů až po bojové nasazení v případě válečného konfliktu.

Samotné Lidové milice se zrodily v únoru 1948, kdy v Československu vyvrcholil politicko-mocenský zápas.¹ Staly se jedním z garantů změny režimu a následného vývoje. KSČ byla připravena za pomoci těchto nelegálně zformovaných a stejně nelegálně vyzbrojených jednotek řešit konflikt s demokratickou opozicí. Měly především zabránit návratu předúnorového období, respektive pomoci udržet KSČ u moci za každé situace. To mělo rozhodující význam pro další více než čtyřicetiletou existenci milic. Některé pozdější komunistické právní normy, předpisy a nařízení ve svém výkladu s Lidovými milicemi automaticky počítaly a přiznávaly jim určitá práva a povinnosti.

VZNIK A ROLE LIDOVÝCH MILICÍ V ÚNORU 1948

Koncem války na jaře 1945 vznikaly na osvobozeném území Československa různé ozbrojené složky – revoluční gardy, národní milice, národní stráž apod. –, které dočasně přebíraly pravomoc bezpečnostních orgánů. V červnu 1945 byly mimo SNB a armádu ponechány pouze tzv. Závodní milice (Závodní stráž), které spadaly pod Ústřední radu odborů a byly určené k ochraně průmyslových podniků. Jejich existenci později legalizovala vyhláška MV.

Členové Závodních milic sloužili na základě dobrovolnosti zejména při střežení podniků. Vyzbrojeni byli zprvu jen trofejními zbraněmi, později

výhradně pistolemi. Vzhledem k vlivu KSČ na odborové hnutí se jednotky Závodních milic pomalu, ale jistě stávaly de facto ozbrojeným nástrojem KSČ. Tento stav přetrvával i přes řadu interpelací znepokojených poslanců demokratických stran v Národním shromáždění až do konce roku 1947.

Počátkem února 1948 rozhodl ÚV KSČ, aby stranické organizace v závodech zřizovaly tzv. strážní oddíly, které byly složené z komunistů a jejich sympatizantů. Valná většina členů se rekrutovala především z příslušníků Závodních milic. KSČ se tak systematicky připravovala na rozhodující boj o politickou moc. Úkolem těchto zatím neozbrojených a nepočetných oddílů bylo na příkaz stra-

Foto: Archiv autora

1 V Německé demokratické republice byly podle československého vzoru vytvořeny tzv. Bojové skupiny (družiny) dělnické třídy – die Kampfgruppen, v Maďarsku tyto jednotky pro změnu používaly název Dělnické milice.

Foto: Archiv autora

nických orgánů obsadit průmyslové podniky, případně zasahovat i mimo objekty továren. Tyto skupinky se staly zárodkem budoucích LM.

21. února 1948 rozhodl Ústřední výbor o přeměně oddílů na jednotky Lidových milicí.² Tento den je tak považován za oficiální datum vzniku LM. Jednotky pod velením komunistů vznikaly ve většině průmyslových závodů. Zprvu do nich byli přijímáni i bezpartijní a členové jiných politických stran, kteří měli patřičnou důvěru.

Dne 22. února 1948 se na ÚV KSČ sešla organizační komise, která se

měla postarat o vyzbrojení členů vznikajících miličních jednotek. Velitelem hlavního štábu LM v Praze byl ustanoven Josef Pavel, zástupcem velitele František Kriegel, politickým komisařem se stal Josef Smrkovský. Všichni tři jmenovaní jsou paradoxně neodmyslitelně spjati s pozdějšími „reformními“ událostmi v roce 1968. Vyzbrojení milic zajistil komunistický ministr vnitra Václav Nosek, když dne 23. února bylo z brněnské Zbrojovky dovezeno 10 000 pušek a 2000 samopalů. Téhož dne se začali zatím neozbrojení milicionáři objevovat na

veřejnosti, přičemž posilovali především hlídkovou službu s příslušníky SNB. K samotnému ozbrojení milicionářů došlo v dopoledních hodinách 25. února 1948. V Praze dostaly LM 6000 pušek a ke každé po deseti nábojích. Milicionáři byli nyní připraveni účinně reagovat na vývoj mocenské situace a v případě potřeby demonstrovat svoji sílu v ulicích.

V březnu 1948 byly milice převedeny z ÚV KSČ na ministerstvo vnitra, kde vzniklo zvláštní oddělení řídicí jejich výstavbu, výcvik a činnost. Lidové milice se pak chápaly jako

² Zpočátku se ještě užívaly termíny Závodní milice nebo Dělnická milice, což dokládá ideovou a personální kontinuitu mezi těmito oddíly.

Foto: Archiv autora

Foto: Archiv autora

pomocný orgán a záloha SNB, neboť při výkonu služby měli milicionáři podobná práva. Existence LM se neopírala o žádné ustanovení v zákonech a vycházela v podstatě jen z usnesení vydaných ÚV KSČ.

Oficiálně měli milicionáři za úkol ochranu podniků prostřednictvím stálého střežení závodu, obranu proti průmyslové špionáži a proti „sabotérům a rozvratníkům“. Jako pomocný sbor SNB měly LM mimo obvod podniku chránit státní i soukromý majetek, podílet se na likvidaci živelných pohrom, ochraňovat životy obyvatel a v neposlední řadě udržovat „klid a pořádek“ při zesílených bezpečnostních opatřeních.

Od jara 1948 se vedle LM formovaly také tzv. Osadní milice, rovněž podřízené MV. Ty měly za úkol střežit státní statky, posilovat ostrahu státních hranic a v neposlední řadě zajišťovat komunistický vliv v pohraničí. Po roce 1953 byly OM postupně rušeny a jejich členové přecházeli do závodních jednotek nebo k pomocné strážci VB.

MILICE 1949–1967

Bezprostředně po Únoru počty milicionářů prudce vzrostly. Od počátku 50. let však mohli do jednotek LM vstupovat výhradně prověřeni členové KSČ a nárůst členské základny se zastavil. Do února 1952 velel hlavnímu štábu Lidových milicí Jan Janulík.

Poté až do počátku 60. let vykonával funkci náčelníka štábu velitele LM při ÚV KSČ Alois Kotva.

Komunisty plně ovládnutá československá armáda začala milicím dodávat velké množství výstroje a výstroje: pušky, pistole, samopaly, lehké, těžké a protiletadlové kulometry, pancéřovky, osobní a nákladní automobily atd. Případnou společnou akci LM a armády řídil vždy velitel vojenské jednotky, který milicionářům vydával rozkazy prostřednictvím jejich velitelů. Do poloviny 50. let se členové LM spolu s příslušníky SNB a armády účastnili celkem 67 zásahů, při nichž přímo nebo nepřímo plnili represivní poslání – šlo o posilu při střežení státních hranic, nasazení při

Foto: Archiv autora

demonstracích po vyhlášení měnové reformy v roce 1953, ostrahu důležitých objektů a komunikačních uzlů, likvidaci tzv. protistátních ilegálních skupin apod.

Organizační řád Lidových milicí vydaný v roce 1952 ÚV KSČ charakterizoval tyto jednotky jako ozbrojený sbor KSČ. Již ne ministr vnitra, ale předseda KSČ (Klement Gottwald) byl označen za vrchního velitele Lidových milicí.³ Nejvyšší velitelský stupeň představoval štáb vrchního velitele LM v čele s náčelníkem, který měl faktickou rozhodovací moc.

V listopadu 1953 byl vydán očekávaný Řád LM, který vyňal milicionáře z podřízenosti SNB a MV a převedl

je přímo pod ÚV KSČ. Definitivně tak stanovil, že milice jsou ozbrojeným sborem KSČ, jejichž úkolem je „chránit a bránit stranu, lidově demokratické zřízení a socialistické budování“. Na ÚV KSČ vzniklo pro milice samostatné oddělení. Členství v nich bylo dobrovolné a přijímání byli komunisté starší 18 let (v minimální míře i ženy) na návrh své základní organizace. V krajích a okresech řídili činnost milicí krajští a okresní velitelé, vrchním velitelem byl předseda KSČ (později první resp. generální tajemník ÚV KSČ jako nejvyšší šéf strany). Na všech vyšších stupních řízení Lidových milicí působily štáby v čele s náčelníky. Rozhodování o na-

sazení milicionářů tak plně spadalo do kompetence stranických orgánů, členové LM měli při plnění úkolů stejná práva a povinnosti jako příslušníci SNB.

Od poloviny roku 1953 se budovaly úderné oddíly LM, které přednostně obdržely kvalitní moderní výzbroj a výstroj. Byly určeny k rychlým zásahům při narušování veřejného pořádku. To nepochybně souviselo se zkušenostmi z potlačování nepokojů při měnové reformě na počátku června 1953. Milicionáři tentokrát nezasahovali výlučně proti tzv. reakci, ale zejména proti nespokojeným dělníkům. Společná akce LM a SNB proti plzeňským, strakonickým, os-

3 Po Gottwaldovi převzal funkci nejvyššího velitele LM v roce 1953 první tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný, následně v roce 1968 Alexander Dubček a od roku 1969 Gustáv Husák. Na základě nově ustavené funkce generálního tajemníka ÚV KSČ v roce 1971 jako nejvyššího představitele strany, a tedy i Lidových milicí pokračoval ve formálním vedení těchto jednotek opět G. Husák, po něm od roku 1987 stál v čele Milouš Jakeš a koncem roku 1989 krátce i Karel Urbánek.

Foto: Archiv autora

travským, bohumínským a dalším občanům větších měst tak nebyla vždy „úspěšná“. Teprve přivolané jednotky armády situaci zvládly bez použití střelných zbraní. V druhé polovině 50. let splnily jednotky milicionářů vnitřní mocenskou úlohu zejména na podzim 1956 v rámci udržování klidu během maďarského povstání.

V tomto roce bylo stanoveno, že se LM v součinnosti s ČSLA budou podílet i na případném boji se vzdušnými výsadky nepřítele a pomáhat při odstraňování následků použití zbraní hromadného ničení. V mírové době se měly věnovat výcviku, boji proti

rozkrádání a poškozování majetku a podílet se měly i na branné výchově a přípravě obyvatel.

Tzv. rychlé (úderné) oddíly začaly zkvalitňovat svoji výzbroj a vedle ručních zbraní disponovaly i těžkými a protiletadlovými kulomety, pancéřovkami, tarasnicemi, minomety apod. Do rychlých oddílů byli vybíráni fyzicky a politicky nejvyspělejší milicionáři. Vedle nich samozřejmě nadále existovaly celkově mnohem početnější klasické oddíly LM, určené k ostraze závodů a důležitých objektů.

U příležitosti 10. výročí vzniku milicionářských jednotek bylo k po-

zvednutí jejich prestiže zřízeno první z řady oficiálních vyznamenání a ocenění – Za zásluhy o LM. O rok později dostali milicionáři nový stejnokroj šedomodré barvy.

LM si upevňovaly svůj komunistický charakter, přestože se je KSČ snažila prezentovat jako součást branného systému státu. Novotného vedení si však i nadále ponechávalo LM jako soukromou armádu strany. Od počátku 60. let až do roku 1973, tedy i během bouřlivého období let 1968 a 1969, vykonával funkci náčelníka štábu velitele LM při ÚV KSČ (resp. vedoucího oddělení LM na ÚV) Rudolf Horčic.

ROLE LIDOVÝCH MILICIÍ V ROCE 1968

Od počátku roku 1968 se LM staly zejména z důvodu výlučné stranickosti předmětem oprávněné kritiky. Probuzená veřejnost si na základě dvacetileté zkušenosti uvědomila nutnost přezkoumat oprávněnost existence Lidových milic. Naproti tomu milicionáři vystupovali s kategorickými požadavky na vyřešení postavení a funkce těchto jednotek v politickém systému. Jak se množily slovní útoky masmédií mířené na podstatu a existenci Lidových milic, většina milicionářů byla stále podrážděnější a jasně vystupovala proti obrodnému procesu a jeho nositelům jak ve vedení strany, tak i mimo ni. Milicionáři se čím dál silněji domáhali možnosti veřejného vystoupení, aby mohli obhájit svá stanoviska. Oni sami tím rozuměli hromadné srazy LM v Praze a dalších průmyslových centrech, spojené s pochody ulicemi měst v uniformách a se zbraněmi.

V tomto vypjatém období se hlavní štáb LM rozhodl uspořádat celostátní aktiv milicionářů, aniž by o tom předem diskutoval s vedením KSČ. Měl se konat 19. června 1968 v odlehleém hangáru na letišti v Praze-Ružyni. Tento den se na místo sjelo více než 11 000 milicionářů. Projev Alexandra Dubčeka jako nejvyššího představitele LM vyzněl spíše smířlivě vůči požadavkům milicionářů, ale současně přitlumil militantní tendence uvnitř jednotek. Milicionáři se dožadovali legalizace LM. Dubčekovo vedení ve snaze najít východisko umožňující další existenci LM navrhovalo možnost přijímat do jejich řad bezpartijní, případně i příslušníky jiných politických stran, což mělo vyvolat prudký odpor v části členské základny. Stenografický záznam z ruzyňského aktivu LM naopak dokládá, že se Dubčekovi podařilo

Jednotky Lidových milic byly na přelomu 40. a 50. let organizovány systémem družstvo, četa a rota. Jejich velitelé působili na stupních závod – okres – kraj. Nejvyšším velitelem LM byl do roku 1952 ministr vnitra (na Slovensku podléhaly poverenictvu vnútra). Ve výzbroji mužstva převažovaly pušky, pouze velitelé disponovali pistolemi. Milicionáři nosili na levém rukávu rudou pásku s černými písmeny LM a otiskem razítka KV NB (Krajské velitelství Národní bezpečnosti).

V roce 1949 se některé jednotky podílely např. na úspěšném dopadení tzv. banderovců.⁵ O rok později se však na centrální úrovni naopak řešilo hromadné napadení milicionářů obyvateli silně nábožensky založených východoslovenských obcí Nižná a Vyšná Šuňava. V roce 1951 došlo k dalšímu závažnému útoku na členy LM, tentokrát ve slovenské obci Prochoť. Mimo standardní službu se milicionáři účastnili i tzv. budovatelské výstavby, jako byla „Trať družby“ v roce 1951 nebo stavba ostravské Nové huti Klementa Gottwalda. O rok později členové milicí zdolávali kůrovcovou kalamitu v pohraničním pásmu při západních hranicích republiky.

Organizační řád stanovil také výzbroj jednotek (puška, samopal, pro velitele pistole), výstroj (dělnická modrá kombinéza s červenou páskou a razítkem KV LM, černý bareť), refundaci mzdy, ubytování atd. K organizační struktuře jednotek tvořené systémem družstvo, četa a rota přibýly další dva stupně – prapor a pluk.

v napjaté atmosféře navázat s milicionáři při svém projevu kontakt. Ujistil účastníky srazu, že se v nejbližší době neuvažuje o změně statusu milicí, ale přece jen nadhodil, že by LM mohly být podřízené státnímu vojenskému velení a že by do jejich řad měli mít přístup i lidé bez vazby na KSČ. *Ohlas byl nečekaný. Hangár zabouřil souhlasem: To už jsme dávno navrhovali.*⁴ Dubčekovi se podařilo situaci alespoň na chvíli zklidnit, neodstranil však trvalé nebezpečí, které LM pro reformní proces i nadále představovaly.

Milicionáři na srazu schválili velmi vstřícný Dopis pracujícím Sovětského svazu, který byl předem připraven a se sovětskou stranou nepochybně dohodnut za iniciativní účasti tajemníka ÚV KSČ Aloise Indry. Na první pohled nevinný, bezobsažný a frázovitý dopis podporující nejtěsnější vazby se SSSR

otiskla sovětská Pravda již 21. června 1968. V následujících dnech se spustila doslova lavina souhlasných rezolucí sovětských pracujících, které se objevily v sekretariátu ÚV KSČ. Dopis z aktivu LM se stal pro Sověty vítaným zdrojem sílící kampaně proti reformním snahám v Československu. A zároveň součástí ideologické a psychologické přípravy sovětského obyvatelstva na vojenské řešení tzv. československé krize.

O dva měsíce později, při vstupu okupačních vojsk 21. 8. 1968, zabavili sovětské vojáky řadě jednotek LM v Praze a v Bratislavě zbraně. To ovšem milicionářům nezabránilo, aby byli mezi prvními, kteří spolupracovali s okupanty a podporovali tzv. normalizaci poměrů. Velmi aktivně se také podíleli na pohovorech k výměně stranických legitimací i na dalších čistkách.

4 Svědectví kulturního pracovníka sekretariátu ÚV KSČ v roce 1968 D. Havlíčka. HAVLÍČEK, Dušan: *Jaro na krku*. ÚSD AV ČR, Praha 1998.

5 Banderovci – české označení pro ozbrojené skupiny ukrajinské povstalecké armády.

Foto: Archiv autora

KRVAVÝ SRPEN 1969

V srpnu 1969 milicionáři spolu s SNB a jednotkami armády tvrdě zakročili proti občanům protestujícím proti okupaci Československa i začínající normalizaci. Zásah si v Brně a v Praze vyžádal několik obětí na životech. Ve většině případů jsou jako viníci na prvním místě podezřelí právě členové Lidových milicí, kteří svojí bezdůvodnou střelbou způsobili smrt minimálně dvou mladých lidí v Praze a jednoho v Brně. Důstojník VB velící operacím v Brně zřejmě moc dobře věděl, proč vydal 22. srpna nařízení, v němž upozorňoval milicionáře, že napříště nesmějí bez jasného rozkazu střílet ostrými náboji.

Ovšem přímí pachatelé těchto vražd nebyli vypátráni a před soud nebyli pohnáni ani ti, kteří nesou zodpovědnost za to, že nevyčvičení, nervózní a po odplatě toužící milicionáři vyzbrojení střelnými zbraněmi s ostrými náboji byli v srpnu 1969 posláni do ulic. Vojákům zasahujících jednotek armády, kteří neměli plnou důvěru „normalizátorů“, přitom ostré střelivo vydáno nebylo.

V roce 1969 byly materiální požadavky milicionářů vůči armádě rozšířeny o rozsáhlý seznam výzbroje a výstroje, které jim o rok dříve zabavila a ukradla sovětská okupační vojska. Jen u zbraní šlo mj. o 1144 samopalů a útočných pušek, 133 kulometů, 56 pistolí, 4 minomety, 2 pancéřovky a 11 odstřelova-

cích pušek. Vzhledem k nově nabytým zkušenostem z nasazení v srpnu 1969 požadovaly LM i 30 obrněných transportérů OT-64 a zabezpečení výcviku zhruba 1500 svých členů v nasedání, sesedání a zaujímání poloh k palbě v tomto bojovém vozidle.

NORMALIZACE

Po nástupu normalizace počátkem 70. let byly LM zapojeny do systému tzv. mimořádných bezpečnostních opatření připravovaných pro případ „hromadných protispolečenských vystoupení“. S milicionáři se počítalo zejména pro nasazení společně s příslušníky Veřejné bezpečnosti nebo jako podpůrných pořádkových jednotek k potlačování nepokojů.

Během celých 70. let vyvíjelo stranické vedení velkou snahu zlepšit výcvikové podmínky a modernizovat výzbroj milicí. Byla vybudována školicí základna při Vysoké škole pozemního vojska ve Vyškově. LM získaly bezzákluzové protitankové kanony, nové pancéřovky, radiostanice, prostředky protichemické ochrany, chemického a radiačního průzkumu, sjednotil a obměnil se vozový park. Tento proces však do značné míry limitovaly ekonomické možnosti státu, které měly do ideálního stavu velmi daleko.

V poslední fázi své existence, v 80. letech 20. století, působily již Lidové milice v roli zcela konsolidovaných stranických ozbrojených jednotek s jasně stanovenými mantinely. V případě válečného konfliktu mohly zasahovat na území našeho státu, zejména zneškodňovat výsadky armád NATO. Jinak byly orientovány na ochranu majetku KSČ a potlačování případných občanských nepokojů. Kromě preventivně-represivní činnosti plnily Lidové milice i ideologickou roli výchovného pilíře komunistického režimu, zejména v působení na děti a mládež.

V druhé polovině 80. let došlo k velké generační obměně funkcionářů Lidových milicí. V souvislosti s odchodem do důchodu bylo nahrazeno devět z dvanácti náčelníků krajských štábů a mnoho dalších okresních štábních náčelníků. Funkci posledního náčelníka hlavního štábu Lidových milicí v ČSSR zastával již od roku 1973 Miroslav Novák. Nejvyšším představitelem těchto jednotek byl z titulu své funkce generální tajemník ÚV KSČ – po Gustávu Husákovi převzal tuto výsadu v roce 1987 Milouš Jakeš.

Vzhledem k sílícím projevům nespokojenosti s komunistickým režimem aktivita LM podstatně vzrostla. Milicionáři zasahovali proti demon-

Za významnou podporu staronového režimu obdržely LM v říjnu 1969 Řád Rudé zástavy a celá řada jejich příslušníků různá státní ocenění. K 1. 1. 1970 bylo zřízeno vyznamenání Za zásluhy o LM, milicionáři dostali nové stejnokroje šedomodré barvy, červené pásy nahradily rukávové znaky ve tvaru husitské pavězy s černými písmeny LM a zavedeno bylo i nové funkční označení.

Průměrný věk milicionáře činil v polovině 80. let 41 let, ženy měly na celkovém počtu členů podíl zhruba 1%. V polovině roku 1989 tvořilo členstvo Lidových milicí v tehdejší ČSSR celkem 84 821 příslušník. Podle organizačních tabulek byl počet členů LM stanoven na 81 800, z toho na území českých zemí mělo působit 63 200 příslušníků.⁶

Do armádních skladů se od jednotek LM vrátilo po jejich rozpuštění koncem roku 1989 přes 71 000 samopalů, téměř 6900 kulometů, 130 protiletectvých kulometů, přes 20 000 pistolí, 358 minometů, 149 bezzákluzových kanonů, více než 2000 ručních granátů a přes 85 milionů ostrých nábojů do ručních zbraní. Dále bylo převedeno 13 osobních vozidel, 687 osobních terénních automobilů, 453 nákladních terénních vozidel, 959 motocyklů, 1 transportér OT-64, 81 vozidel se spojovací technikou a další materiál.

strantům v pražských ulicích v roce 1988 19. ledna, 21. srpna a 28. října. Následovaly zásahy v rámci tzv. Palachova týdne (15. – 20. ledna 1989) a opět 21. srpna a 28. října 1989. Při těchto „bezpečnostních akcích“ bylo jenom během první poloviny roku 1989 nasazeno téměř 39 000 milicionářů, jednak k tzv. přehrazování směru (resp. ulic v centru města) a jednak k pořádkové službě na chodnících.

ODZBROJENÍ A ROZPUŠTĚNÍ JEDNOTEK LIDOVÝCH MILICÍ

V pohnutých dnech bezprostředně po pátku 17. listopadu roku 1989 povolali do hlavního města mimopražské jednotky Lidových milicí k případnému zásahu proti studentům a ostatním demonstrantům. Ovšem nečekaný vývoj událostí vzal vedení KSČ schopnost zásadního rozhodování a jednotky LM byly rychle zase odvolány. Zrušením ústavního článku č. 4 o ve-

doucí úloze KSČ ve společnosti dne 29. listopadu 1989 se vystupňovaly požadavky na okamžité zrušení LM, zaštitěné zejména autoritou Občanského fóra.

Čerstvě zvolený a současně poslední generální tajemník ÚV KSČ Karel Urbánek⁷ všemi prostředky hájil další fungování LM v nových podmínkách. V rozporu s realitou se pokoušel o zachování Lidových milicí alespoň v pozměněné podobě. Urbánkovo úsilí o zachování LM však již neodpovídalo překotnému vývoji politické situace, natož pak radikálním občanským náladám. Veřejnost se nejvíce obávala možného zneužití výzbroje Lidových milicí k restaurační hroučící se totalitnímu režimu.

Progresivní vývoj vnitropolitické situace donutil Karla Urbánka jednat dne 30. listopadu 1989 s ministrem národní obrany, armádním generálem Milanem Václavíkem, o rychlém stažení zbraní a munice z útvarů LM a jejich uložení do skladů Českoslo-

6 V roce 1971 byly organizační tabulky Lidových milicí naplněny pouze z 82 %.

7 K. Urbánek působil ve funkci pouze necelý měsíc, od 24. 11. do 21. 12. 1989.

Foto: Archiv autora

Přísaha milicionáře:

Já, příslušník Lidových milicí, přísahám, že budu vždy obětavě a věrně sloužit Komunistické straně Československa, dělnické třídě a své socialistické vlasti a upevňovat internacionální svazky se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi.

Budu s plnou odpovědností a svědomitostí zvyšovat svou politickou a bojovou připravenost a uvědoměle plnit usnesení stranických orgánů, rozkazy nadřízených a všechny úkoly vyplývající z příslušnosti k Lidovým milicím.

Jsem připraven chránit se zbraní v ruce zájmy strany, revoluční vymoženosti dělnické třídy a socialistický stát před vnitřním i vnějším nepřítelem a v případě potřeby nebudu váhat při jejich obraně položit i svůj život.

Tak přísahám!

venské lidové armády. Přesto však zejména v počátcích likvidace materiálních zásob bývalých LM panovaly především mezi neinformovanou veřejností obavy z možného zneužití milicionářské výzbroje. Do 4. prosince 1989 byly ze skladů LM odvezeny nejdříve ruční zbraně, tzn. pistole, samopaly a kulometry včetně munice.

Podobně, ovšem s delším časovým odstupem, došlo i na likvidaci těžkých zbraní – bezzákluzových kanonů, minometů a protiletadlových kulometů. Vše překvapivě proběhlo naprosto bezproblémově.

Mimořádný sjezd KSČ konečně dne 21. prosince 1989 rozhodl rozpustit tehdy již demilitarizované jednotky

Lidových milicí a jejich příslušníky zprostil přísahy. V té době již byla podstatná část materiálu LM bezpečně uložena ve skladech ČSLA. Účetní přehledy milicionářské výzbroje se však značně lišily od faktického stavu, neboť v řadě případů převzala čs. armáda od milicí větší množství munice, než kolik uváděla evidence.

Jelikož Lidové milice nevznikly na základě zákonného aktu a ani později nebyla jejich existence nikdy legislativně ukotvena, rozpustil je ÚV KSČ stejným způsobem, jakým byly založeny – tzn. pouhým rozhodnutím.

Na podkladě různých občanských podnětů probíhalo od první poloviny devadesátých let zkoumání nedovoleného vyzbrojení Lidových milicí jakožto složky KSČ. Šetření posléze vyústilo v trestní stíhání bývalých vysokých stranických činitelů KSČ a armády. Nikdo však nebyl pravomocně odsouzen.

Výběr z pramenů a literatury:

Národní archiv Praha, fondy sekretariátu a předsednictva ÚV KSČ.

Archiv bezpečnostních složek, fond Lidové milice 1948–49.

Všeodborový archiv Praha, fondy ÚRO. SÝKORA, Jan: *Pražské milice v Únoru*.

Nakladatelství politické literatury, Praha 1964.

NOVÁK, Miroslav: *Lidové milice – historie a současnost*. Horizont, Praha 1977.

LIŠKA, František: *Čtyřicet let věrnosti straně*. Středočeské nakladatelství a knihkupectví v Praze, Praha 1987.

UNGER, Antonín: *Dělníci ve zbraní*. Profil, Ostrava 1988.

TŮMA, Oldřich a kol: Srpen '69. Edice dokumentů. ÚSD AV ČR, *Historia Nova 10*, 1996.

BÍLEK, Jiří – PILÁT, Vladimír: Závodní, dělnické a Lidové milice v Československu. *Historie a vojenství*, 1995, roč. XLIV, č. 3, s. 79–106.

BAŠTA, Jiří: Rozpuštění Lidových milicí v roce 1989 a pokusy o právní narovnání. In: FORMÁNKOVÁ, Pavlína (ed.): *Securitas Imperii 14*. Praha 2007, s. 253–270.